

Mit mebli kolbuszowskich (Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, 7 listopada 2025–29 marca 2026)

Hubert Tomasz SŁUBIK

W Muzeum Zamkowym w Sandomierzu odbyła się wystawa historycznego meblarstwa artystycznego *Mit mebli kolbuszowskich*. Choć stolarstwo artystyczne, rozumiane jako wyrób nieordynarny (tj. nie czysto użytkowy), jest jednym z najważniejszych świadectw kultury materialnej, jakie pozostały po minionych czasach, nie dysponujemy niemal żadnymi rzetelnymi monografiami poświęconymi stolarstwu artystycznemu poszczególnych ośrodków ani nawet konkretnych regionów dawnej Polski, a jakość i rzetelność naukowe istniejących opracowań pozostawia wiele do życzenia¹.

W Królestwie Niderlandów, Wielkiej Brytanii, Republice Federalnej Niemiec, Francji czy Włoszech historia stolarstwa artystycznego jest równie istotną gałęzią nauki co historia malarstwa. Najbardziej wyrafinowane gabinety stanowiły tam – obok tapiserii – najcenniejsze elementy wyposażenia wnętrz, a szafy sieniowe w północnych Niemczech świadczyły o statusie społecznym, zamożności i gęście ich właścicieli. W rezultacie w wymienionych państwach badaniom poddaje się nie tylko sprzęty najwyższej klasy, lecz także meble regionalne, stanowiące ważny ślad rozwoju kultury materialnej poza największymi centrami².

1. Przykładami takich opracowań są: Krystyna Melin, *Intarsje toruńskie w zbiorach muzeum w Toruniu* (Toruń: Ministerstwo Kultury i Sztuki, 1956); Czesława Betlejewska, *Meble gdańskie od XVI do XIX wieku* (Warszawa–Gdańsk: Muzeum Narodowe w Gdańsku, Wydawnictwo DiG, 2001); ead., *Meble elbląskie XVII i XVIII wieku* (Gdańsk–Pelplin: Muzeum Narodowe w Gdańsku, Bernardinum, 2004).

2. W wymienionych państwach opracowania meblarstwa regionalnego przybierały postać zarówno opracowań ogólnych, jak i monografii poświęconych konkretnemu ośrodkowi. Zob. np. Gisèle Boulanger, *L'art de reconnaître les meubles régionaux* (Paris: Hachette, 1966); Ulrich Bauche, *Landtischler, Tischlerwerk und Intarsienkunst in den Vierlanden unter der beiderstädtischen Herrschaft Lübecks und Hamburgs bis 1867* (Hamburg: Museum für Hamburgische

1 Wystawa *Mit mebli kolbuszowskich*, fragment ekspozycji w pierwszej sali.
Fot. Hubert T. Ślubik

W polskiej historii sztuki stolarstwo artystyczne traktowane było jako pełnoprawny przedmiot badań tylko w okresie międzywojennym i krótko po wojnie. Wraz z odejściem przedwojennej generacji badaczy zaczęto traktować historię mebla jako coś mało istotnego. To spowodowało, że zaniechano przeprowadzania rzetelnych badań, a datowanie i proveniencję obiektów ustalano korzystając z niemieckich, angielskich, francuskich i holenderskich opracowań, wspomagając się przy tym fragmentaryczną i powierzchowną wiedzą własną.

Zaległości na tym polu próbują uzupełniać muzealnicy. Większość wystaw i katalogów poświęconych meblom jako samodzielnym dziełom sztuki powstało w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, jednak ich zadaniem było przede wszystkim publikowanie zbiorów tej placówki³. Wystawa poświęcona biedermeierowi,

Geschichte, 1965); Pierre Kjellberg, *Historia mebli europejskich. Od średniowiecza do współczesności ze szczegółowym uwzględnieniem wzorów francuskich*, tłum. Jakub Jedliński (Warszawa: Arkady, 2014), s. 559–575.

3. O tym, że sama świadomość i dobre chęci muzealników nie wystarczą, świadczy niska jakość pracy merytorycznej widoczna choćby w katalogach wydawanych przez Muzeum Narodowe we Wrocławiu. Opracowania te odznaczają się daleko posuniętą nonszalancją, czego przykładem jest choćby podanie proveniencji krzesła nr inw. IV-496,497 w katalogu *Meble XVIII wieku* (nr 61–62) za Sigrid Hinz, przy czym opublikowane przez nią krzesło ma tyle wspólnego z „wrocławskim” obiektem, że jest wąskie i wysokie; zob. Małgorzata Korżel-Kraśna, *Meble XVIII wieku. Katalog zbiorów Muzeum Narodowego we Wrocławiu* (Wrocław: Muzeum Narodowe we Wrocławiu, 2004), s. 101; Sigrid Hinz, *Innenraum und Möbel. Von der Antike bis zur Gegenwart* (Berlin: Henschelverlag, 1976), kat. 255. Inny przykład do datowanie grupy szaf na 1. połowę wieku XVIII (ibid., kat. 196–199), podczas gdy jedyny znany

2 Wystawa *Mit mebli kolbuszowskich*, fragment ekspozycji w drugiej sali.
Fot. Hubert T. Słubik

zorganizowana w 2017 r. przez Muzeum Narodowe w Warszawie, była imponująca, ale meble stanowiły tylko niewielką część eksponatów.

ORGANIZACJA WYSTAWY I EKSPOZYCJA

Wystawa *Mit mebli kolbuszowskich* poświęcona była jednemu z najbardziej interesujących fenomenów polskiego meblarstwa artystycznego. Jej kuratorkami były Renata Grzebuła z Muzeum Zamkowego w Sandomierzu oraz Anna Piera z Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej. Na ekspozycji znalazły się trzydzieści trzy obiekty z osiemnastu placówek muzealnych⁴. W większości były to meble skrzyniowe – komody i sekretarzyki o podstawie w formie komody (osiemnaście obiektów, w tym dwie miniatury), a także biurka, stoliki, szkatułki, kasetki, szafki, nadstawy, biblioteki, kanapy, reprezentowane najwyżej przez dwa obiekty. Mimo że nie pokazano krzeseł, stołów, szaf czy kredensów, była to największa ekspozycja tzw. mebli kolbuszowskich, wzbogacona materiałami dydaktycznymi w formie okazałych reprodukcji archiwalnych zdjęć i fragmentów publikacji, próbek drewna (udostępnionych przez Muzeum Diecezjalne w Sandomierzu) oraz narzędzi związanych z tradycyjnym warsztatem stolarskim, wypożyczonych z innych placówek muzealnych.

i datowany przez wykonawcę analogiczny obiekt – szafka kątowa z Muzeum Archidiecezji Warszawskiej (nr inw. MAW-6975) – pochodzi z końca XVIII w.

4. Wypożyczono więcej obiektów, nie tylko same meble. Instytucje, które udostępniły swe zasoby na potrzeby ekspozycji i publikacji wymieniono w katalogu wystawy; zob. *Mit mebli kolbuszowskich*, red. Mikołaj Getka-Kenig (Sandomierz: Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, 2025), s. 221.

3 Wystawa *Mit mebli kolbuszowskich*, fragment ekspozycji w trzeciej sali.
Fot. Hubert T. Ślubik

Na wystawie zabrakło dwóch najbardziej znanych dzieł, czyli kredensu z Muzeum Narodowego w Warszawie oraz szafki kredensowej z Muzeum Narodowego w Krakowie. Oba obiekty mają „rodzinne poświadczenia” Franciszka Potockiego sugerujące ich kolbuszowski rodowód, a dokumenty tego typu należą do rzadkości. W doborze artefaktów nie kierowano się specjalnym kluczem: pokazano zarówno przedmioty o kolbuszowskiej genezie, jak i tylko do nich zbliżone, przy czym etykiety nie zawierały informacji dotyczących warsztatu i pochodzenia eksponatów.

Ekspozycję rozmieszczono w trzech salach. W pierwszej zaprezentowano niewielką liczbę mebli pochodzących głównie z XIX i XX w., pokazanych wraz z materiałami dydaktycznymi – próbkami drewna oraz kopiami archiwaliów, w tym pojedynczych stron książki Stefana Sienickiego *Meble kolbuszowskie* z 1936 r. (il. 1). Całość ekspozycji w pierwszej sali uzupełniał film poświęcony Puszczy Sandomierskiej. W drugiej sali, opatrzonej tytułem „Prasa, praska, praseczka”, wystawione były niemal wyłącznie komody i sekretarzyki na podstawie w formie komody, ustawione zarówno wzdłuż ścian, jak i w poprzek pomieszczenia, ukazujące różnorodność stylistyczną obiektów (il. 2). W ostatniej sali znajdowały się głównie obiekty barokowe oraz dwa meble w stylu biedermeier. Ekspozycji towarzyszył film, w którym nieżyjąca już profesor Irena Swaczyna opowiadała o meblach kolbuszowskich. Tu znów, podobnie jak w pierwszej sali, pojawiały się próbki drewna, a na jedną ze ścian nałożono reprodukcję kredensu z Muzeum Narodowego w Warszawie, uważanego powszechnie za kolbuszowski. W sali również zaaranżowano warsztat stolarski z Kolbuszowej, ze stołem stolarskim, strugami, piłami oraz innymi narzędziami wyeksponowanymi na tle okazałych reprodukcji fotografii przedstawiających zarówno kolbuszowską pracownię stolarską z XX w., jak i portrety ostatnich znanych kolbuszowskich stolarzy. Interesującym dopełnieniem był obiekt w formie niedokończonego stołu

wykonanego w XX w. przez Jana Plisa (il. 3). W poszczególnych salach znajdowały się również wizerunki przedstawicieli rodów magnackich związanych z Kolbuszową i okolicą, głównie Lubomirskich. Warto zauważyć, że były to portrety namalowane przez anonimowych prowincjonalnych twórców.

Ekspozycji charakteryzowała się spójnym, kompleksowym potraktowaniem mebla jako wyrobu z drewna, pochodzącego z lokalnych zasobów leśnych. Sprzęty ustawiono nie tylko pod ścianami, ale również w rzędach na środku sal, co pozwalało na oglądanie ich z wielu stron. Obiekty były dobrze oświetlone, nie występowały również bariery odgradzające eksponaty od zwiedzającego. Pod tym względem wystawę należy ocenić bardzo dobrze.

CELE I ZAŁOŻENIA MERYTORYCZNE WYSTAWY

Na stronie internetowej sandomierskiego muzeum możemy przeczytać: „Głównym założeniem przygotowywanej ekspozycji jest przybliżenie twórczości meblarskiej związanej z warsztatem kolbuszowskim oraz zwrócenie uwagi na konieczność podniesienia świadomości ekologicznej – w kontekście Puszczy Sandomierskiej, miejsca, z którego pochodził surowiec do wykonania tych mebli”⁵. Rzeczywiście widać, że autorzy wystawy starali się zrealizować oba te postulaty, czego nie oddaje w pełni tytuł wystawy.

Jeżeli na „warsztat kolbuszowski” spojrzymy z punktu widzenia łączy stolarskich, konstrukcji, użytych materiałów czy zamków, to pierwszy cel został zrealizowany jedynie w bardzo ograniczonym stopniu. Wystawa w zasadzie nie pokazała, co konkretnie charakteryzowało ten warsztat. Nie dowiedzieliśmy się z niej, jakie łączenia stolarskie dominowały, jakie materiały były najczęściej stosowane w Kolbuszowej ani jakie rozwiązania konstrukcyjne przeważały w tamtejszym meblarstwie. Cel ten nie mógł zostać osiągnięty z dwóch powodów. Po pierwsze, nadal brakuje obiektów, którym można z całą pewnością przypisać kolbuszowską proveniencję. Po drugie, obiekty podejrzewane o kolbuszowską proveniencję nie zostały dotąd poddane szczegółowej analizie porównawczej pod względem konstrukcji, zastosowanych łączy oraz użytych materiałów. Jeżeli natomiast spojrzymy na pojęcie „warsztatu kolbuszowskiego” przez pryzmat narzędzi używanych w danym okresie, sytuacja przedstawia się zdecydowanie lepiej. Na wystawie zaprezentowano bogaty zestaw narzędzi stolarskich, obejmujący między innymi dłuta, strugi i prasy, a także stół stolarski.

Drugi cel, jakim była próba połączenia zagadnienia bogactwa flory Kotliny Sandomierskiej z ośrodkiem stolarskim w Kolbuszowej, była pomysłem bardzo błyskotliwym, który starano się zrealizować poprzez wyposażenie pierwszej sali w liczne materiały dydaktyczne w postaci próbek drewna z lokalnego drzewostanu. Na tym niestety poprzestano. Lokalny drzewostan w znacznej mierze jest taki sam jak w innych częściach Polski, a wystawa nie pokazała, co go wyróżnia. Nie pokazała też, jak lokalne warunki glebowe wpływały na strukturę drewna (gęstość usłojenia), ani które konkretne gatunki drzew występowały tylko i wyłącznie – lub też częściowo – właśnie w Puszczy Sandomierskiej.

Kolejny poważny mankament to niepoprawne opisy tkanek materiałowych ekspozowanych obiektów zarówno w obszarze lica, jak i konstrukcji. Przykładem są choćby obiekty z Muzeum Podlaskiego w Białymstoku (il. 4–7). Tło i swoiste *passe-partout*

5. *Mit mebli kolbuszowskich*, dostęp 23 lipca 2026, <https://zamek-sandomierz.pl/wystawy/mit-mebli-kolbuszowskich/>.

4 Sekretera z Muzeum Podlaskiego w Białymstoku, nr inw. MB/CH/61. Fot. <https://muzeumpodlaskie.pl>

5 Fragment lica sekretery z Muzeum Podlaskiego w Białymstoku, nr inw. MB/CH/61 Fot. Hubert T. Ślubik

dla intarsji stanowi w nich fornir czereśni, a w konstrukcjach dominuje drewno świerku – o tym jednak nigdzie nie przeczytamy. Podobnie jest sekretarzykiem z Muzeum Podkarpackiego w Krośnie (il. 8, 9), w którym tłem dla gwiazd jest drewno bukowe z okazałym błyszczem – ta informacja również nigdzie nie jest podana⁶. Z kolei w komodzie z Łazienek Królewskich w Warszawie w konstrukcji dominuje drewno iglaste, a w opisie znajdujemy jedynie informacje o drewnie dębowym⁷. Wspomniane błędy w opisach tkanek materiałowych wynikają z braku pogłębionych badań i powtarzania danych z kart inwentarzowych, sporządzonych przez muzea wypożyczające eksponaty na wystawę, w których jest wiele błędów i nieścisłości, świadczących o niezbyt rzetelnym opracowaniu mebli w polskich placówkach muzealnych. W kilku przypadkach właściwie rozpoznano rodzaj drewna, np. bogato intarsjowanej sekretery z falistym frontem (nr inw. SZMb 2946 MNW) oraz niewielkiej intarsjowanej szafki z gwiazdą w centralnym polu (nr inw. SZMb 1298 MNW), jednak informacje dotyczące konstrukcji podane były w sposób nieprzystępny, bez wskazania proporcji wykorzystania poszczególnych gatunków drzew. Podobnie było w przypadku lica mebla, stąd nie wiadomo, który jego element wykonany jest z danego gatunku⁸.

Powszechny wśród historyków sztuki brak wiedzy o materiałach, z których są wykonane przedmioty rzemiosła artystycznego, uniemożliwia przeprowadzenie rzetelnych badań porównawczych. Problem ten jest szczególnie istotny dla mniejszych placówek, w których kustosz ma pod swoją opieką nie tylko meble, lecz także często całość działu szeroko rozumianego rzemiosła, a nawet sztuki w ogóle. W tych warunkach prowadzenie pogłębionych badań nad jedną dziedziną jest niezwykle trudne, by nie powiedzieć – niewykonalne.

KATALOG

Wystawie towarzyszył katalog podzielony na dwie części: pierwszą stanowi zbiór esejów, drugą – opisy obiektów. Treść katalogu w większym stopniu niż sama ekspozycja koresponduje z tytułem *Mit mebli kolbuszowskich*. Zarówno wstęp, jak i pierwszy tekst zatytułowany *Stefan Sienicki i jego „Meble kolbuszowskie”* zostały napisane przez

6. „Katalog”, w: *Mit mebli kolbuszowskich*, s. 177, 179, 181.

7. Skład tkanek materiałowych konsultowany był z dr. hab. nauk leśnych Hubertem Lachowiczem, prof. SGGW. W wyniku konsultacji autor otrzymał również szereg cennych uwag dotyczący użytych materiałów oraz sposobu ich wykorzystania.

8. „Katalog”, s. 155, 157.

6 Komoda z Muzeum Podlaskiego w Białymstoku, nr inw. MB/CH/42. Fot. <https://muzeumpodlaskie.pl>

7 Fragment lica komody z Muzeum Podlaskiego w Białymstoku, nr inw. MB/CH/42. Fot. Hubert T. Ślubik

Mikołaja Getkę-Keniga, dyrektora Muzeum Zamkowego w Sandomierzu⁹. Autor nawiązuje do tytułu wystawy poprzez odniesienie do pracy Stefana Sienickiego, którego uważa się za twórcę owego mitu. Polemizuje z nim, ale nie wyjaśnia, w jakich warunkach mit ten powstawał, jaka była rzeczywista skala możliwości wytwórczych Kolbuszowej, jak wyglądały meble rzeczywiście wykonywane w tym miejscu.

Drugi tekst – „*Blaskiem chwały stu lat polskiego rzemiosła meblarskiego w Kolbuszowej*”. Stefan Sienicki – interpretator tradycji meblarskiej Kolbuszowej autorstwa Anny Kostrzyńskiej-Miłosz – wyróżnia się na tle pozostałych. Został w stopniu najwyższym poświęcony zagadnieniu mitu mebli kolbuszowskich, a choć autorka nie odpowiada na wiele fundamentalnych pytań, to czyni coś bardzo ważnego, czego – jak do tej pory – nie wyjaśnił żaden z najbardziej zacieklej polemistów Sienickiego – przedstawia genezę stworzonego przez niego mitu. Autorka, powołując się na źródła, w sposób jasny i klarowny opisuje potrzebę wykreowania rdzennie polskiego ośrodka stolarstwa artystycznego w bardzo określonym środowisku intelektualnym okresu międzywojnia i nie pozostawia wątpliwości, że taka potrzeba rzeczywiście była poważnie postulowana. Co więcej, dowodzi, że praca Sienickiego była częścią większej całości, która powstawała z dokładnie tych samych potrzeb. W rezultacie wiemy, kto i w jakim periodyku formułował te postulaty. Autorka w swym tekście zwraca również uwagę na tendencyjne postrzeganie niektórych pojęć przez Sienickiego¹⁰.

W tekście *Znana i nieznana historia kolbuszowskiego ośrodka meblarskiego i cechy mebli kolbuszowskich* Anna Piera odnosi się – w znacznej mierze bezkrytycznie – do powszechnie dostępnych źródeł. Co gorsza, autorka w wielu miejscach przytacza nie tylko budzące wątpliwości twierdzenia, lecz także posługuje się równie wątpliwymi metodami wnioskowania. W jej artykule możemy przeczytać: „Meble kolbuszowskie reprezentują jedno z najbardziej charakterystycznych zjawisk w polskiej sztuce użytkowej XVIII i XIX wieku. Ich unikalność przejawia się nie tylko w rozwiązaniach konstrukcyjnych i technikach intarsji, ale także w głębokim zakorzenieniu kulturowym, jak i społecznym” (s. 55)¹¹. Powyższy cytat jest typowym przykładem zaklinania

9. Mikołaj Getka-Kenig, „Wstęp” oraz „Stefan Sienicki i jego meble kolbuszowskie”, w: *Mit mebli kolbuszowskich*, s. 5–22.

10. Anna Kostrzyńska-Miłosz, „«Blaskiem chwały stu lat polskiego rzemiosła meblarskiego w Kolbuszowej»”. Stefan Sienicki – interpretator tradycji meblarskiej Kolbuszowej”, w: *Mit mebli kolbuszowskich*, s. 25–39.

11. Anna Piera, „Znana i nieznana historia kolbuszowskiego ośrodka meblarskiego i cechy mebli kolbuszowskich”, w: *Mit mebli kolbuszowskich*, s. 41–59.

8 Sekretarzyk Muzeum Podkarpackie w Krośnie, nr inw. MOK-Art.-627. Fot. Hubert T. Słubik

9 Fragment lica klapy sekretarzyka z Muzeum Podkarpackiego w Krośnie, nr inw. MOK-Art.-627. Fot. Hubert T. Słubik

rzeczywistości. Wypowiedź ta jest rażąco nieprawdziwa, ponieważ nie znamy cech charakterystycznych – konstrukcyjnych, materiałowych i stylistycznych – mebli kolbuszowskich. Jak do tej pory nie przeprowadzono gruntownych badań w tym zakresie, skąd więc to przekonanie autorki? Dlaczego coś kompletnie nieprzebadane zostało uznane za rozpoznane i charakterystyczne dla polskiej sztuki użytkowej XVIII i XIX w.? Tym samym autorka reprodukuje mit mebli kolbuszowskich zamiast podać go rzeczowej analitycznej krytyce. Tekst ten nie składa się jednak tylko i wyłącznie z powielanych przez lata przekonań. Bardzo dużą jego zaletą jest faktograficzne i ogólne naświetlenie rozwoju stolarstwa kolbuszowskiego w 2. połowie XIX oraz w wieku XX. Okres ten zwykle jest pomijany w postrzeganiu kolbuszowskiego stolarstwa, tym samym poświęcenie mu uwagi stanowi wyjście poza schemat nakreślony przez Sienickiego. Ta część artykułu stanowi niewątpliwie wkład w rozwój wiedzy na temat stolarstwa artystycznego w Kolbuszowej, przybliży zarówno postaci samych stolarzy, jak i ich wyroby.

Prasa, praska, praseczka..., czyli *kłopoty terminologiczne* to czwarty z kolei tekst, którego autorką jest Aneta Giebuta¹². Artykuł naświetla „mit mebli kolbuszowskich” w obrębie nomenklatury utrwalonej przez Sienickiego. Przedstawione w nim rozważania w zakresie terminologii są w pełni trafne, a uwagi – logiczne. Przywoływane przez autorkę przykłady klarownie dowodzą, że Sienicki mechanicznie i bezrefleksyjnie podchodził do nazewnictwa napotkanego w registrach. Istotnym pozytywnym aspektem artykułu jest podkreślenie kwestii językowego puryzmu muzealników, częstokroć nieadekwatnego do materiałów archiwalnych, w których terminologia bywała używana dość swobodnie. Mimo że tekst nie wnosi wiele odnośnie do samych mebli, to niewątpliwie jest przykładem sprawnej intelektualnie krytyki źródeł.

Ostatnim tekstem w katalogu, poświęconym zagadnieniom mebli, jest opracowanie Stefana Mieleśzkiewicza *Główne nurty w meblarstwie środkowoeuropejskim od XVIII do końca 3. ćwierci XIX w.*¹³ Nie nawiązuje on ani do tytułu, ani do celów wystawy, pozostaje na wysokim poziomie ogólności, przez co w zasadzie nie wnosi żadnej wartości do aktualnego stanu wiedzy na temat szeroko rozumianego problemu mebli kolbuszowskich. W tekście znajdują się poważne błędy merytoryczne przy

12. Aneta Giebuta, „Prasa, praska, praseczka..., czyli kłopoty terminologiczne”, w: *Mit mebli kolbuszowskich*, s. 61–81.

13. Stefan Mieleśzkiewicz, „Główne nurty w meblarstwie środkowoeuropejskim od XVIII do końca 3. ćwierci XIX w.”, w: *Mit mebli kolbuszowskich*, s. 83–131.

poszczególnych obiektach. Datowanie i proveniencja krzesła (s. 88) wzajemnie sobie przeczą: krzesło rzekomo proveniencji gdańskiej nie mogło być wykonane około 1700 r., natomiast jeżeli analiza dendrochronologiczna daje pewność, że krzesło powstało około 1700 r., to z pewnością nie jest ono gdańskie. Podobnie rzecz się ma ze stołem przedstawionym na s. 96. W pasie hanzeatyckim, w centrach, w których dominowała dekoracja snycerska, od końca XVII do połowy XVIII w. powszechna była monumentalna forma barokowa o wyraźnych podziałach architektonicznych¹⁴. Z tego okresu zachowały się projekty głównie szaf oraz nieliczne sygnowane obiekty, jak stół z Kunstgewerbemuseum w Berlinie czy szafa z zamku w Kórniku, tymczasem obiekty ze stron 88 i 96 nie są z nimi w najmniejszym stopniu powiązane¹⁵. Tym samym można zadać pytanie: jak w ogóle ustalano atrybucje?

Tekst Wacława Bartosza *Szata roślinna Kotliny Sandomierskiej* jest próbą realizacji jednego z celów podjętych przez autorów wystawy: podniesienia świadomości ekologicznej w kontekście wyrobów meblarskich¹⁶. W opracowaniu tym lokalna szata roślinna nie jest jednak wcale łączona z wytwórczością mebli i w rezultacie artykuł wydaje się całkowicie oderwany od tematyki tomu, a zarazem wpisuje się w nurt zbliżonych publikacji, w których podniesienie świadomości ekologicznej jest celem nadrzędnym, niejako mechanicznie połączonym z zagadnieniami z obszaru rzemiosła. Przykładem analogicznej realizacji jest praca *Konserwacja i restauracja XIV-wiecznego zamku w Lidzbarku Warmińskim*, w której do narracji związanej z konserwacją zamku włączono wątki ptaków i nietoperzy zamieszkujących różne przestrzenie budowli¹⁷. W przypadku ostatniego eseju trudno ocenić wartość tego tekstu ze względu na brak dostatecznych kompetencji.

W opisach z części katalogowej powielono wszystkie błędy, które pojawiły się na wystawie. Błędem, który powstał najpewniej w składzie, było pomylenie zdjęć obiektu z Muzeum Narodowego w Krakowie z meblem z Muzeum Podkarpackim w Krośnie. W rezultacie zdjęcia krośnieńskiego sekretarzyka występują na stronach 164 i 180.

Niewątpliwą zaletą tej części pracy są dobrej jakości zdjęcia. Zdecydowaną większość obiektów zilustrowano co najmniej dwiema, a często i trzema fotografiami

14. Ten sam poziom logicznej niekonsekwencji w datowaniu możemy spotkać również w niektórych opracowaniach niemieckich. Np. Heinrich Kreisel, na podstawie badań rysunków cechowych przeprowadzonych przez Waltera Dicka oraz własnych analiz takichże rysunków z Bremy, wysnuł słuszny wniosek, że ośrodki w pasie hanzeatyckim od końca XVII do połowy XVIII w. utrwały monumentalny barok, w przeciwieństwie do Anglii i Holandii, gdzie od początku XVIII w. coraz bardziej preferowano miękkie, dynamiczne linie oraz skromną dekorację snycerską. Mimo trafnego rozeznania tego problemu, Georg Himmelheber, współautor Kreisela odpowiedzialny za opis zdjęć, datował krzesła hanzeatyckie jakby były one obiektami holenderskimi lub angielskimi. Zob. Walter Dick, *Die Entwürfe zu Meisterstücken oldenburgischer Tischler im Landesmuseum* (Oldenburg: Verlag Gerhard Stalling, 1927); Heinrich Kreisel, Georg Himmelheber, *Die Kunst des Deutschen Möbels. Spätbarock und Rokoko* (München: Verlag C.H. Beck, 1970), s. 75.

15. Stół z kolekcji Zamku Köpenick w Berlinie wykonany przez Waleriusa Roompsa w Gdańsku w 1700 r. (nr inw. 1890,168), szafa sieniowa Michaela Thomasa z Brodnicy z 1729 r. (nr inw. MK 4010).

16. Wacław Bartoszek, „Szata roślinna Kotliny Sandomierskiej”, w: *Mit mebli kolbuszowskich*, s. 133–149.

17. Zob. Marian Szymankiewicz, „Skrzydłaci mieszkańcy Zamku Biskupów Warmińskich w Lidzbarku Warmińskim”, w: *Konserwacja i restauracja XIV-wiecznego zamku w Lidzbarku Warmińskim*, red. Elżbieta Jelińska (Olsztyn: Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, 2016), s. 105–108; Joanna Duriasz, „Nietoperze w lidzbarskim zamku”, w: *ibid.*, s. 110–112.

(ujęcie frontu mebla, boku i np. blatu). Bardzo często pojawiają się zbliżenia wybranego detalu. Tak bogate i skrzętne ilustrowanie obiektów świadczy o tym, że od strony ikonograficznej katalog w pełni realizuje wysokie standardy. Należy podkreślić, że staranne opracowanie graficzne katalogu ułatwia percepcję treści.

Wystawa *Mit mebli kolbuszowskich* podjęła powszechnie pomijaną, a zarazem bardzo ważną tematykę stolarstwa artystycznego dawnej Polski. Stanowiła niewątpliwie poważne wyzwanie w obszarze logistyki, organizacji i nakładu pracy, co dobrze świadczy o organizatorach. Aranżacja przestrzeni wystawienniczej spełniała współczesne standardy zarówno w obszarze eksponowania obiektów, jak i ogólnej organizacji. Objawiało się to w swobodnym dostępie do obiektów, bogactwie reprodukcji szeroko rozumianych archiwaliów, a także obecności pomocy dydaktycznych i prezentacji multimedialnych. O wystawie bardzo dobrze świadczy zarówno ambitna tematyka, powszechnie pomijana przez historyków sztuki, jak i intrygujący tytuł. Niestety liczne błędy merytoryczne powodują, że nie można powiedzieć, by wystawa przyczyniła się istotnie do poszerzenia naszej wiedzy na temat konkretnych zagadnień. Z drugiej strony można, a nawet należy potraktować ją jako punkt wyjścia zarówno do dalszych badań, jak i powód do refleksji nad stanem i przyszłością historii polskiego rzemiosła artystycznego.

BIBLIOGRAFIA

- Bauche, Ulrich. *Landtischler, Tischlerwerk und Intarsienkunst in den Vierlanden*. Hamburg: Museum für Hamburgische Geschichte, 1965.
- Betlejewska, Czesława. *Meble gdańskie od XVI do XIX wieku*. Warszawa: Muzeum Narodowe w Gdańsku, Wydawnictwo DiG, 2001.
- Betlejewska, Czesława. *Meble elbląskie XVII i XVIII wieku*. Gdańsk–Pelplin: Muzeum Narodowe w Gdańsku, Bernardinum, 2004.
- Boulangier, Gisèle. *L'art de reconnaître les meubles régionaux*. Paris: Hachette, 1966.
- Dick, Walter. *Die Entwürfe zu Meisterstücken oldenburgischer Tischler im Landesmuseum*. Oldeburg: Verlag Gerhard Stalling, 1927.
- Getka-Kenig, Mikołaj. „Stefan Sienicki i jego *Meble kolbuszowskie*”. W: *Mit mebli kolbuszowskich*, redakcja Mikołaj Getka-Kenig, 9–22. Sandomierz: Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, 2025.
- Getka-Kenig, Mikołaj. „Wstęp”. W: *Mit mebli kolbuszowskich*, redakcja Mikołaj Getka-Kenig, 5–7. Sandomierz: Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, 2025.
- Giebuta, Aneta. „Prasa, praska, praseczka..., czyli kłopoty terminologiczne”. W: *Mit mebli kolbuszowskich*, redakcja Mikołaj Getka-Kenig, 61–81. Sandomierz: Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, 2025.
- Hinz, Sigrid. *Innenraum und Möbel. Von der Antike bis zur Gegenwart*. Berlin: Henschelverlag, 1976.
- Kjellberg, Pierre. *Historia mebli europejskich. Od średniowiecza do współczesności ze szczegółowym uwzględnieniem wzorów francuskich*. Tłumaczenie Jakub Jedliński. Warszawa: Arkady, 2014.
- Korżel-Kraśna, Małgorzata. *Meble XVIII wieku. Katalog zbiorów Muzeum Narodowego we Wrocławiu*. Wrocław: Muzeum Narodowe we Wrocławiu, 2004.
- Kostrzyńska-Miłosz, Anna. „«Blaskiem chwały stu lat polskiego rzemiosła meblarskiego w Kolbuszowej»”. Stefan Sienicki – interpretator tradycji meblarskiej Kolbuszowej”. W: *Mit mebli kolbuszowskich*, redakcja Mikołaj Getka-Kenig, 25–39. Sandomierz: Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, 2025.
- Kreisel, Heinrich, i Georg Himmelheber. *Die Kunst des Deutschen Möbels. Spätbarock und Rokoko*. München: Verlag C.H. Beck, 1970.
- Melin, Krystyna. *Intarsje toruńskie w zbiorach muzeum w Toruniu*. Toruń: Ministerstwo Kultury i Sztuki, 1956.
- Mieleszkiewicz, Stefan. „Główne nurty w meblarstwie środkowoeuropejskim od XVIII do końca 3. ćwierci XIX w.” W: *Mit mebli kolbuszowskich*, redakcja Mikołaj Getka-Kenig, 83–131. Sandomierz: Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, 2025.
- Piera, Anna. „Znana i nieznana historia kolbuszowskiego ośrodka meblarskiego i cechy mebli kolbuszowskich”. W: *Mit mebli kolbuszowskich*, redakcja Mikołaj Getka-Kenig, 41–59. Sandomierz: Muzeum Zamkowe w Sandomierzu, 2025.
- Sienicki, Stefan. *Meble kolbuszowskie*. Warszawa: Wydawnictwo Zakładu Architektury Polskiej i Historii Sztuki Politechniki Warszawskiej, 1936.